Kokemusasiantuntijat mielenterveys- ja päihdehoitotyön opetuksessa

25.5.2021

Kokemusasiantuntijatoiminnalla on tärkeä rooli mielenterveys- ja päihdetyössä mm. palveluidenkäyttäjien osallisuuden ja toipumisen tukemisessa. Sairaanhoitajat ammattiryhmänä ovat keskeisessä asemassa osallisuuden edistämisessä, ja koulutus luo pohjan tälle toimintaorientaatiolle ja ajattelulle (Byrne ym. 2014). Sairaanhoitajakoulutuksessa kokemusasiantuntijoiden mukanaolon avulla voidaan hälventää mm. mielenterveysongelmiin liittyviä pelkoja ja ennakkoluuloja (Happell ym. 2015). Kokemusasiantuntijoiden osallistuminen opetukseen avaa opiskelijoille asiakkaan ja potilaan näkökulmaa (Kang & Joung 2020) ja voi vaikuttaa myönteisesti opiskelijoiden asenteisiin palveluiden käyttäjien osallisuutta ja asiakaslähtöistä toimintaa kohtaan (Byrne ym. 2014; Byrne, Happell & Platania-Phung 2015). Se voi myös pienentää teoriaopetuksen ja käytännön hoitotyön välistä kuilua (Kang & Joung 2020).

Pilottijaksojen suunnittelu ja toteutus

Pilotoimme keväällä 2021 yhteisopetusta kokemusasiantuntijoiden kanssa SeAMKin mielenterveys- ja päihdehoitotyön simulaatiossa ja työpajoissa kahden sairaanhoitajaopiskelijaryhmän kanssa. Hyvänä yhteistyökumppanina tässä toimi Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä käynnistynyt Kokemusasiantuntijatoiminta osaksi kuntien peruspalveluita -hanke. Yhteistyössä sairaanhoitopiirin kokemuskoordinaattorin kanssa rekrytoitiin yhteisopetukseen kokemusasiantuntijat.

Teams-palavereissa kokemusasiantuntijat ja jakson opettaja kävivät läpi opintojakson tavoitteita ja suunnittelivat yhdessä simulaatioiden sisältöä. Suunnittelussa hyödynnettiin mm. Oulun ammattikorkeakoulun kokemuksia (Alakulppi 2017). Opettaja oli laatinut väljiä potilastapauskuvauksia, joista yhdessä valittiin ne, joita simulaatioissa käytettiin. Ennakkopalavereissa sovittiin myös tuntien työnjaosta: Kuka toimii johdattelijana harjoituksiin, ketkä näyttelevät potilaita, kuka vastaa jälkikeskustelusta ja palautteesta?

Simulaatioissa potilaan roolissa toimivat sekä kokemusasiantuntijat että opettaja. Samoin vastuu tehtäviin johdattelusta, jälkikeskustelusta ja palautteesta jaettiin kokemusasiantuntijoiden ja opettajan kesken. Kokemusasiantuntijat kertoivat tuntien alussa oman toipumistarinansa ikään kuin johdatteluna aiheeseen.

Palautetta yhteisopetuksesta

Opiskelijoiden antama palaute kokemusasiantuntijoiden mukanaolosta simulaatioissa ja työpajoissa oli positiivista. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa (Byrne ym. 2014) on todettu opiskelijoiden olleen tyytyväisiä kokemusasiantuntijoiden osallistumiseen mielenterveyshoitotyön opetukseen.

Palautteen perusteella opiskelijat kokivat, että kokemusasiantuntijoiden mukanaolo toi teoriaopetuksen lähemmäksi käytäntöä. Yksi opiskelija totesi: *”Kokemusasiantuntija osaa avata asiaa ihan eri tavalla, kuin jos*

se luettaisiin tai simuloitaisiin kirjatiedon perusteella." Kokemusasiantuntijoiden toipumistarinat auttoivat ymmärtämään paremmin henkilöitä, joilla on mielenterveys- tai päihdeongelmia ja saattoivat vaikuttaa myös opiskelijoiden asenteisiin. Opiskelijat kokivat myös arvokkaaksi kokemusasiantuntijoilta saadun palautteen harjoituksista. *"Kokemusasiantuntijoiden palautteen pohjalta sai hyvää näkökulmaa siihen, miten voisi muokata omaa työskentelyään vastaamaan potilaan toiveita. Heillä oli hyviä ja huonoja kokemuksia ammattilaisten kanssa kommunikoimisesta ja nämä kokemukset ovat tärkeää tietoa myös meille tulevaisuuden ammattilaisille."*

Kokemusasiantuntijoiden palautteen perusteella osallistuminen työpajoihin ja simulaatioihin oli jännittävä, mutta antoisa kokemus. Yksi kokemusasiantuntijoista kommentoi seuraavasti: *"Koko aamupäivä mun mielestä oli kokonaisuudessaan todella hyvin rakennettu ja vaikka vähän syvään päähän hyppäsin, kun tulin tähän mukaan, niin silti oli todella hyvä kokemus ja haaste itselle ja varmasti lähden mukaan toistekin."* Myös kokemusasiantuntijat näkivät tärkeänä teoriatiedon ja käytännön kokemuksien yhdistämisen. " *Opiskelijoille erittäin hyvää infoa ja kokemustieto siihen lisättynä ainakin palautteen perusteella oli todella hyödyllistä ja silmiä avaavaa taas vähän lisää näille aiheille."* Mielenterveys- ja päihdehoitotyön simulaatioissa luottamuksellisuus, hyvä ja turvallinen ilmapiiri sekä positiivinen merkityksenanto ovat tärkeitä (Alakulppi 2017). Vaikutti siltä, että piloteissa onnistuttiin luomaan turvallinen ja hyvä ilmapiiri, jossa opiskelijoiden oli mahdollista harjoitella kohtaamistilanteita ja kysyä myös apua. Eräs kokemusasiantuntija totesi tästä seuraavasti: "*Arvelisin sen olevan opiskelijoille todella hyödyllistä, kun saa kokeilla tositilannetta ja tarvittaessa pyytää ohjausta, niinkuin yhdessä tapauksessa oppilas totesikin, ettei yhtään tiedä mitä nyt tehdä ja sitten ohjasit. Samalla oppilaat sai harjoitella vuorovaikutusta ja asiakkaan kohtaamista niin, että siitä sai palautteen asiakkaalta."*

Eväitä jatkokehittämiseen

Pilotointi antoi arvokasta kokemusta kokemusasiantuntijoiden osallistumisesta mielenterveys- ja päihdehoitotyön opetukseen. Kokemusten perusteella on hyvä lähteä edelleen kehittämään sisältöjä ja käytäntöjä sekä laajentamaan simulaatio-opetusta. Simulaatioiden ja työpajojen yhteisopetuksessa toteutui hyvin osallisuuden idea siitä, että opiskelijat oppivat yhdessä kokemusasiantuntijoiden kanssa eivätkä pelkästään kokemusasiantuntijoista (Towle & Godolphin 2013). Opetuksen kontekstissa yksi merkittävä este palveluidenkäyttäjien osallisuudelle on se, että ei päästä aitoon ja tasa-arvoiseen kumppanuuteen (Towle & Godolphin 2013). Tässä pilotissa kumppanuuden ja yhteiskehittämisen ajatus toteutui hyvin: Opettajan vastuulla oli jakson tavoitteiden toteutuminen, mutta kokemusasiantuntijat toivat arvokkaan panoksen oppituntien käytännön toteutuksen ja sisällön suunnitteluun. Jakson opettajan tehtävänä on myös tukea ja pyrkiä vähentämään jännitystä ja ahdistusta, joita mahdollisesti liittyy opetustilanteeseen. Yhteinen keskustelu ja palautteen antaminen ja saaminen ovat tässä merkittävässä asemassa. (Speed ym. 2012.) Pilotoinnin kokemukset voi tiivistää kokemusasiantuntijan palautteeseen: *"Kokemuksellinen tarina on aina erilainen kuin kirjasta opittu tieto, joten uskon heidän hyötyneen saamastaan kokemustiedosta paljonkin – teorian ja käytännön yhdistäminen toimii opetusmetodina aina loistavasti!… Oli hienoa, että kokemusasiantuntija sai olla paikalla koko oppituntien ajan (eikä esim. vain oman tarinansa verran), sai osallistua keskusteluun ja tuoda kokemuksellista näkökulmaa oppitunneille hyvin laajasti. Opettaja – kokemusasiantuntija*

*–opetusyhdistelmä oli minusta hyvin toimiva."***Minna Laitila**
Lehtori
SeAMK Sosiaali- ja terveysala

Lähteet:

Alakulppi, J. 2017. Kysy ja kuuntele – simulaatio Oulun ammattikorkeakoulun mielenterveyshoitotyön opetuksessa. Teoksessa: K. Koivisto, A. Henner & L. Kiviniemi (toim.) Hoitotyön koulutus ja tutkimus- ja kehittämistoiminta – ajankohtaisia ja tulevaisuutta ennakoivia haasteita. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 43. [Viitattu 4.2.2021] Saatavana: http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2017101750107.

Byrne, L., Platania-Phung, C., Happell, B., Harris, S., Bradshaw, J. 2014. Changing nursing student attitudes to consumer participation in mental health services: a survey study of traditional and lived experience-led education. Issues in Mental Health Nursing 35(9):704-712 doi: 10.3109/01612840.2014.888604.

Byrne, L., Happell, B., Platania-Phung, C. 2015. Attitudes of nursing students on consumer participation: the effectiveness of the mental health consumer participation questionnaire. Perspectives in Psychiatric 51(1): 45-51. doi: 10.1111/ppc.12064.

Kang, KI., Joung, J. 2020. Outcomes of consumer involvement in mental health nursing education: an integrative review. International Journal of Environmental Research and Public Health 17(18):6756. doi: 10.3390/ijerph17186756.

Happell, B., Bennetts, W., Harris, S., Platania-Phung, C., Tohotoa, J., Byrne, L., Wynaden, D. 2015. Lived experience in nurse education. International Journal of Mental Health Nursing 24(1): 19-27. doi: 10.1111/inm.12091.

Speed, S., Griffiths, J., Horne, M., Keeley, P. 2012. Pitfalls, perils and payments: service user, carers and teaching staff perceptions of the barriers to involvement in nursing education. Nurse Education Today 32(7):829-834. doi: 10.1016/j.nedt.2012.04.013.

Towle, A., Godolphin, W. 2013. Patients as educators: interprofessional learning for patient-centred care. Medical Teacher 35(3):219-225. doi: 10.3109/0142159X.2012.737966.